O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT AKTIVLARINI BOSHQARISH AGENTLIGINING ROLI VA FUNKSIYALARI

Ibragimov G'anijon G'ayratovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Innovatsion menejment kafedrasi i.f.f.d.
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Menejment fakulteti talabasi
Nurmamatov Javohirbek Jo'rabek o'g'li
https://doi.org/10.5281/zenodo.23724525

Annotatsiya

Ushbu ilmiy ishda O'zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boshqarish agentligining davlat mulkidan samarali foydalanish, xususiylashtirish, davlat ishtirokidagi korxonalarni isloh qilish va korporativ boshqaruvni rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, davlat aktivlarini raqamlashtirish, investitsiyalarni jalb qilish va Agentlik faoliyatini takomillashtirishga doir takliflar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: davlat aktivlari, davlat mulki, Davaktiv agentligi, xususiylashtirish, korporativ boshqaruv, investitsiya, raqamlashtirish, shaffoflik.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat tasarrufidagi yerlar, bino-inshootlar, aksiyalar, ulushlar va korxonalarni samarali boshqarish mamlakat iqtisodiy salohiyatini oshirishning muhim shartidir. Davlat aktivlaridan samarasiz foydalanish ularning qiymati pasayishiga, ortiqcha xarajatlarga va investitsiya imkoniyatlarining cheklanishiga olib kelishi mumkin. Shu bois davlat mulkini boshqarish faqat uni saqlash bilan emas, balki iqtisodiy qiymat yaratish, moliyaviy natijalarni yaxshilash va raqobat muhitini rivojlantirish bilan ham bog'liq.

O'zbekistonda davlatning iqtisodiyotdagi ishtirokini maqbullashtirish hamda davlat aktivlarini boshqarish samaradorligini oshirishga qaratilgan islohotlarda Davlat aktivlarini boshqarish agentligi muhim o'rin tutadi. Agentlik faoliyatining asosiy yo'nalishlari davlat mulkini hisobga olish va boshqarish, xususiylashtirish, davlat ulushi mavjud korxonalarni isloh qilish, korporativ boshqaruvni rivojlantirish va jarayonlarni raqamlashtirishdan iborat.

Agentlikning o'rni va asosiy vazifalari

O'zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boshqarish agentligi davlat aktivlarini boshqarish va xususiylashtirish sohasidagi vakolatli davlat organidir. Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 11-yanvardagi 23-son qarori bilan tasdiqlangan nizomda Agentlikning maqomi, vazifalari, funksiyalari, huquq va majburiyatlari belgilangan. Agentlik davlat aktivlarini boshqarish va xususiylashtirish bilan birga davlat ishtirokidagi korxonalarni moliyaviy sog'lomlashtirish, to'lovga qobiliyatsizlik, baholash hamda rieltorlik faoliyati sohalarida ham vazifalarni amalga oshiradi.

Agentlik davlat mulki bo'yicha yagona siyosatni yuritib, davlat ulushi mavjud korxonalarda aksiyadorlik huquqlarini amalga oshirishga, boshqaruv sifatini yaxshilashga va korxonalar raqobatbardoshligini oshirishga ko'maklashadi. Uning faoliyati davlat manfaatlarini himoya qilish bilan bir qatorda xususiy kapital, yangi texnologiyalar va zamonaviy boshqaruv tajribasini iqtisodiyotga jalb

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

etishga xizmat qiladi. Zamonaviy yondashuvda asosiy mezon davlat aktivlari soni emas, balki ularning samarali ishlashi, qiymat yaratishi va iqtisodiy rivojlanishga qo‘shayotgan hissasidir.

Korporativ boshqaruv va korxonalar samaradorligi

Davlat aktivlarini boshqarish natijadorligi davlat ulushi mavjud korxonalar faoliyatiga bevosita bog‘liq. Boshqaruv qarorlarining tezkorligi, moliyaviy intizom, xarajatlarni maqbullashtirish, investitsiya siyosati va hisobdorlik korxona qiymatiga ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli Agentlik zamonaviy korporativ boshqaruv usullarini joriy etish, kuzatuv kengashlari faoliyatini kuchaytirish, aksiyadorlar huquqlarini ta’minlash va strategik rejalashtirishni takomillashtirishga e’tibor qaratadi.

Davlat korxonalarida davlat manfaatlari va tijoriy samaradorlik o‘rtasida muvozanat bo‘lishi lozim. Davlatga tegishlilik korxonani rentabellik, moliyaviy barqarorlik, aktivlardan oqilona foydalanish va raqobatbardoshlik talablaridan ozod etmaydi. Mustaqil direktorlar, professional kuzatuv kengashlari va sifatli korporativ hisobotlar boshqaruv samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Raqamlashtirish va iqtisodiy samaradorlik

Davlat aktivlari to‘g‘risidagi ma’lumotlarni elektron shaklda yuritish, obyektlarning huquqiy va moliyaviy holatini kuzatish hamda xususiylashtirish jarayonlarini elektron tizimlar orqali tashkil etish boshqaruv sifatini oshiradi. 2024-yilgi nizomda davlat mulkini hisobga olish, boshqarish, xususiylashtirish va to‘lovga qobiliyatsizlik jarayonlarini raqamlashtirish vazifalari belgilangan.

Yagona raqamli tizimda aktivning joylashuvi, huquqiy maqomi, balans va bozor qiymati, foydalanish holati hamda ijara yoki xususiylashtirish jarayonidagi bosqichi qayd etilishi mumkin. Ma’lumotlarning ishonchli va ochiq bo‘lishi qarorlarni dalillarga asoslash, davlat organlarining hisobdorligini kuchaytirish va foydalanilmayotgan mulkni aniqlash imkonini beradi.

Faoliyat yuritmayotgan yoki zarar ko‘rayotgan korxonalarni tahlil qilish va moliyaviy sog‘lomlashtirish ham muhim vazifadir. Har bir aktivga alohida yondashish lozim: rivojlantirish imkoniyati bor korxonalar modernizatsiya qilinishi, bozor sharoitida mustaqil ishlay oladigan obyektlar xususiylashtirilishi yoki ishonchli boshqaruvga berilishi, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan samarasiz obyektlar esa qayta tashkil etish nuqtayi nazaridan ko‘rib chiqilishi mumkin.

Takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar

Birinchidan, davlat aktivlari samaradorligini baholashda rentabellik bilan birga aktivlar qaytimi, mehnat unumdorligi, investitsiya samaradorligi, innovatsion faollik va raqobatbardoshlik ko‘rsatkichlaridan foydalanish tavsiya etiladi. Davlat ishtirokidagi korxonalar uchun yagona samaradorlik reytingini shakllantirish ularning natijalarini taqqoslash va muammoli yo‘nalishlarni aniqlashga yordam beradi.

Ikkinchidan, xususiylashtirish samaradorligini “sotishdan oldingi qiymat – sotish jarayoni – sotuvdan keyingi natija” tamoyili asosida baholash maqsadga muvofiq. Bunda investorlarning majburiyatlari, ishlab chiqarish hajmi, yangi ish o‘rinlari va budjetga to‘lovlar dinamikasi kuzatib borilishi kerak.

Uchinchidan, har bir davlat aktivi uchun yagona raqamli iqtisodiy profil yaratish taklif etiladi. Unda obyektning huquqiy holati, moliyaviy natijalari, bozor qiymati, foydalanish darajasi, investitsiya ehtiyoji va rivojlanish istiqbollari jamlanadi. Kelgusida sifatli ma’lumotlar bazasi shakllantirilgach, katta ma’lumotlar va sun’iy intellekt vositalari yordamida xavflarni aniqlash hamda boshqaruv qarorlarini prognozlash imkoniyatlari kengayishi mumkin.

Xulosa

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Davlat aktivlarini boshqarish agentligi O‘zbekistonda davlat mulkidan oqilona foydalanish, xususiylashtirish, davlat ishtirokidagi korxonalarni isloh qilish va investitsiyalarni jalb etishda muhim institut hisoblanadi. Davlat aktivlarini samarali boshqarish mulkni shunchaki nazorat qilishdan ko‘ra uning iqtisodiy qiymati va foydasini oshirishga yo‘naltirilishi lozim.

Buning uchun xususiylashtirishning shaffofligini ta’minlash, professional korporativ boshqaruvni rivojlantirish, raqamli ma’lumotlar tizimini takomillashtirish va korxonalar faoliyatini aniq ko‘rsatkichlar asosida baholash zarur. Xususiylashtirish samarasi uzoq muddatli investitsiyalar, ish o‘rinlari, ishlab chiqarish va budjet tushumlaridagi o‘zgarishlar orqali ham o‘lchanishi kerak. Ushbu yondashuv davlat mulkini faol iqtisodiy resursga aylantirish va xususiy sektor rivojiga ko‘maklashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 11-yanvardagi 23-son qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 24-martdagi PQ-102-son qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boshqarish agentligi materiallari.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 15-maydagi 404-son qarori.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.